

Journal of Resistance Literature
Faculty of Literature and Humanities
Shahid Bahonar University of Kerman
Year ۱۲, No ۲۲, Spring / Summer ۲۰۲۰

**An Investigation of Personality Description Functions in the Book
"Water Never Dies"**

Zahra Gharib Hosseini^۱

Hamid Ja'fari^۲

Mohammad Mehdi Pourgholamali^۳

Maryam Lori Goeini^۴

Abstract

Description is the literary essence of memoir. Among various types of description, personality description is an essential element in memoir writing. The memoirist starts characterization while, due to the realist aspect of memoir, he is deprived of a range of imaginative dimensions and ambiguity in storytelling compared to the character description in other works of art and literature.

The book *Water Never Dies* is the story of Hamid Hesam about the presence of Sardar Mirza Mohammad Solgi in the front, who won the

^۱. Assistant Professor of Persian Language and Literature, Vali-e-Asr University of Rafsanjan Email: tabasom_moola@yahoo.com (Corresponding Author)

^۲. Assistant Professor of Persian Language and Literature, Vali-e-Asr University of Rafsanjan Email: h.jafari@vru.ac.ir

^۳. Assistant Professor of Persian Language and Literature, Vali-e-Asr University of Rafsanjan Email: mpourgholamali@yahoo.com

^۴. Assistant Professor of Persian Language and Literature, Vali-e-Asr University of Rafsanjan Email: maryam.goeini@gmail.com

Date of Submission: ۰۸/۱۰/۲۰۱۹

Date of Acceptance: ۲۸/۰۶/۲۰۲۰

first place in the eighth Jalal Al-Ahmad Award. In ۲۰۱۶, due to the accuracy of the descriptive discussions, the Supreme Leader of the Islamic Revolution wrote an epigram on it.

The present study intends to investigate the functions of character description in the book *Water Never Dies*, using in a descriptive-analytical manner. The results show that in expressing personality traits, much attention has been paid to expressing the moral-intrinsic characteristics of warriors.

۴۳ cases (۸۷٪) of functions belong to emotional function, ۱۲ cases of which are related to negative emotions and ۱۲ cases belong to positive emotions. The author has used positive attributes about the spiritual moments and moral characteristics of Iranian warriors, but negative attributes are more about the situations of the imposed war and the injustices of the enemy and the unequal situation of war. Referring to the negative traits of the Iranian forces, the accuracy and correct and meaningful choice of descriptive words indicate a conscious pathology.

Keywords: Resistance literature, Memoir, Descriptive function, Hamid Hesam, Personality

۱. Introduction

A nation has beliefs that are embedded in its behavior, speech and actions. Literature is the narrator of these thoughts and beliefs, and as a result, the literature of defense and martyrdom is a manifestation of the actions, behavior, and events of the Holy Defense. Now that the war is over and it is not possible to be aware of its events through observation, the only way to access the events and happenings on the front is through the memories of the people who witnessed and observed those events. In a part of his notes on the book *Water Never Dies*, the Supreme Leader of the Revolution wrote: "... Greetings to Hamid Hesam, who introduced us to such things as Solgi and Khosh Lafz..." This is one of the best war diaries ever written. "Correct and strong writing, rich taste, and patience, great effort, all have worked together to produce this work ..."
(Tasnimnews.com)

It is also worth mentioning that ۳۴ reprints of this work during three years, winning the first place of Jalal Al-Ahmad Literary Award in ۱۳۹۴, and being selected in the documentary section in a festival that evaluates all genres in four sections of short stories, literary criticism, novels and documentaries, one of the most well-established literary festivals in terms of quality and professional view toward literary works, prove that this book is a valuable work (Defaress.ir).

Descriptive methods in writing a memoir are in fact an objective illustration of human experience and the visualization of something vivid and expressive for the reader with the same quality and descriptions that the author has experienced. This type of literary memoir writing has grown significantly compared to other types of literary forms in the field of resistance literature.

۱.۱. Statement of the Problem

A memoir is a reminiscence of events, writing of situations and past occurrences that took place in a specific place and time. The memoirist is aware of the quality of the events through observation, hearing or presence, and enlivens it by presenting an objective picture of human experience and visualization of the events to the reader. In descriptive phrases, a picture of the most attractive details with the most effective sense is presented to activate the creativity of the audience.

Hamid Hesam was the founder of the Foundation for the Preservation of the Works and Dissemination of Values of the Holy Defense, who worked as the Deputy Minister of Holy Defense Literature for many years and played a key role in compiling books on resistance literature subject. He spent his youth on the battlefields, therefore, he has been able to offer the effects of the inner world and the feelings of the warriors. One of his most prominent works in this field is the book *Water Never Dies*. The descriptions of the book introduce the different dimensions of the characters at the time of the events. He visualizes the exultation or sorrow, sinister, scary and poetic states of the characters with beauty and tenderness. In some cases, by explaining the meaning of military terms or Hamedan terms, the audience travels with their memories. In this article,

we try to examine the descriptive functions of the character in the book *Water Never Dies* by Hamid Hesam.

۱.۲. Significance of the Study

Character description and processing of different dimensions of personality in literary texts, especially in memoirs, have many functions and advantages. For instance, the most valuable moments in the life of warriors are recorded and the audience identifies with their characters, then the accuracy of the story is established in the mind of the reader. Also, the attention and accuracy in it, leads to deep reading of the work and receiving narrative information, and the messages hidden in the memories can be comprehended.

۲. Conclusion

The high frequency of descriptive functions in *Water Never Dies* is evidence to the author's high proficiency and accuracy in reminiscence. The author has used the functions in the right place without destroying the essence of the events. Often, the descriptions used in this work are in the artistic and narrative forms, which play a pivotal role in advancing the story and acquainting them with the atmosphere of the story. Extensive attention to the moral qualities of the warriors shows that this book by Hamid Hesam is of the type of didactic literature.

۷۴ cases (۲۳,۸۷٪) of functions belong to emotional function, ۶۲ cases of which are related to negative emotions and ۱۲ cases are related to positive ones. Due to the high frequency of negative emotions, it can be mentioned that the nostalgia feelings, envy for the status of martyrs, attention to the hardships and oppressed personality of Iranian fighters and the imposition of war are the most central intellectual foundations of the author.

In the book, *Water Never Dies*, there were ۳۹۰ cases of absolute adjectives with positive semantic load and ۳۶۹ cases of absolute adjectives with negative semantic load. The author has used positive attributes about the spiritual moments and moral characteristics of Iranian warriors, but negative attributes are more about the situations of imposed war and the injustices of the enemy and the unequal situation of war.

Referring to the negative traits of the Iranian forces, shows the accuracy and meaningful choice of descriptive words indicating a conscious challenge. The semiotics function has been used to describe commanders in order to mention moral, intellectual and physical characteristics, the reader achieves strategic epistemology. Visual functions and arrays have played an important role in visualizing the experiences and memories of individuals.

References [In Persian]:

- Alaei, M, & shkarian, M. J. (۲۰۱۶) The function of description in some Persian short stories. *Research on Persian Language and Literature*, ۴۲, ۸۷-۱۱۸.
- Basirzadeh, E., Tashakori, M., & Qawimi, M. (۲۰۱۲). A study of the description and its outstanding functions in novel, *Journal of Literary Studies*, ۱۹, ۱۰۳-۱۲۷.
- Dorri, Z. (۲۰۱۴). The role and function of descriptive principles in Veis and Ramin. *Ancient Persian Literature*, ۲, ۴۴-۱۹.
- Farshidvard, K. (۲۰۰۳). *Today's detailed order*. Tehran: Sokhan.
- Hassanzadeh Mirali, A., & Mohammadpour, M. A. (۲۰۱۳). Diary writing in Persian literature, *Literary Criticism and Stylistics Research*, ۳, ۸۸-۶۵.
- Hesam, H. (۲۰۱۷). *Water never dies* (۲nd ed.). Tehran: Sarir Publications.
- Irani, N. (۲۰۰۱). *Art of the novel*. Tehran: Abangah Publications.
- Ismaili, S. (۱۳۹۲). *Playwriting: The structure of action* (S. Rashidi, & P. Jafari, Trans.). Tehran: Afraz Publications.
- Kamari, A. (۲۰۰۲). *Constant memoir*. Tehran: Surah Mehr.
- Martin, W. (۲۰۱۲). "Narrative Theories". Translated by Mohammad Shahba. Tehran: Hermes Publications.
- Mastoor, M. (۲۰۰۷). *Short story basics*. Tehran: Markaz Publications.
- Mehdizadeh Fard, B. (۲۰۱۵). 'Descriptive narrative' and 'narrative description' in Fiction. *Letter of Criticism / Collection of the Third*

National Conference on Literary Theory and Criticism in Iran, ۲۸۴-۲۶۹.

Mirsadeghi, J. (۲۰۱۰). *Story elements*. Tehran: Sokhan.

Mirsadeghi, J. (۲۰۰۸). *Story writing guide*. Tehran: Sokhan.

Mirsadeghi, J., & Mirsadeghi, M. (۲۰۱۰). *Glossary of the art of fiction*. Tehran: Mahnaz.

Moarez, P. (۲۰۰۰). *Memoirs of "dialogue with Holy Defense diary writers"*. Tehran: Sarir.

Obaidi, K. (۲۰۱۷). A study of the description and functions of 'that' in the novel 'Dar rooz belgrade'. (Unpublished master' thesis). Kharazmi University, Tehran.

Okhvat, A. (۱۹۹۲). *Grammar of narration*. Isfahan: Farda.

Younesi, I. (۲۰۰۹). *The art of storytelling*. Tehran: Negah.

نشریه ادبیات پایداری

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دانشگاه شهید باهنر کرمان

سال دوازدهم، شماره بیست و دوم، بهار و تابستان ۱۳۹۹

بررسی کارکردهای توصیف شخصیت در کتاب «آب هرگز نمی میرد»

(علمی-پژوهشی)

زهرا غریب حسینی^۱

حمید جعفری^۲

محمد مهدی پورغلامعلی^۳

مریم لری گوئینی^۴

چکیده

توصیف، جوهره ادبی خاطره نوشته است. از میان گونه های توصیف؛ توصیف شخصیت، رکن اساسی در خاطره نویسی محسوب می شود. خاطره نویس در حالی به شخصیت پردازی اقدام می کند که به سبب جنبه رئالیستی خاطره از گستره ابعاد تخیلی، ابهام و ابهام گویی در داستان نویسی نسبت به توصیف شخصیت در سایر آثار هنری و ادبی محروم است.

کتاب «آب هرگز نمی میرد» روایت حمید حسام در خصوص دوران حضور سردار میرزا محمد سلگی در جبهه است که موفق به کسب رتبه نخست هشتمین دوره جایزه جلال آل احمد شده است و در سال ۱۳۹۵ به سبب دقت در مباحث وصفی، رهبر انقلاب اسلامی بر آن تقریظ نگاشتند.

^۱ . استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان، (نویسنده مسئول

(tabasom_moola@yahoo.com

^۲ . استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان h.jafari@vru.ac.ir

^۳ . استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان z.gharib@vru.ac.ir

^۴ . دانش آموخته کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان

maryam.goeini@gmail.com

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹-۴-۸

تاریخ دریافت مقاله: ۱۶-۷-۱۳۹۸

پژوهش حاضر قصد دارد کارکردهای توصیف شخصیت را در کتاب «آب هرگز نمی‌میرد» به شیوه توصیفی-تحلیلی بررسی نماید. نتایج پژوهش نشان می‌دهد در بیان ویژگی‌های شخصیت، توجه زیادی به بیان ویژگی‌های اخلاقی-ذاتی رزمندگان شده است.

۷۴ مورد [۲۳/۸۷ درصد] کارکردها، متعلق به کارکرد عاطفی است که ۶۲ مورد آن مربوط به عواطف منفی و ۱۲ مورد، متعلق به عواطف مثبت است. نویسنده صفات مثبت را در مورد لحظات معنوی و خصوصیات اخلاقی رزمندگان ایرانی به کار برده است؛ اما صفات منفی بیشتر در مورد موقعیت‌های جنگ تحمیلی و بی‌انصافی‌های دشمن و وضعیت نابرابر جنگی است. اشاره به صفات منفی نیروهای ایرانی، بر دقت و گزینش صحیح و معنادار واژه‌های وصفی دلالت دارد که از یک آسیب‌شناسی آگاهانه حکایت می‌نماید.

واژه‌های کلیدی: ادبیات پایداری، خاطره، کارکرد توصیف، حمید حسام، شخصیت

۱-مقدمه

هر ملت‌تی دارای اعتقاداتی است که در رفتار و گفتار و اعمالش نهفته است. ادبیات، روایتگر این افکار و اعتقادات است و در نتیجه ادبیات دفاع و شهادت، نمود اعمال و رفتار و حوادث دفاع مقدس است. اکنون که جنگ پایان پذیرفته و آگاهی از حوادث آن از طریق مشاهده ممکن نیست، تنها راه دستیابی به ماجراها و وقایع جبهه، خاطرات افرادی است که خود شاهد و ناظر آن حوادث بوده‌اند. رهبر انقلاب در بخشی از یادداشت‌های خود بر کتاب «آب هرگز نمی‌میرد»، چنین نوشتند: «... سلام بر حمید حسام که دردانه‌هایی چون سلگی و خوش لفظ را به ما شناساند ... در میان کتاب‌های خاطرات جنگ، این یکی از بهترین‌ها است. نگارش درست و قوی، ذوق سرشار، سلیقه و حوصله، همت بلند، همه با هم دست به کار تولید این اثر شده‌اند ...» (حسام، ۱۳۹۶) این کتاب اگر چه در زمره کتاب‌های خاطره‌نگاری می‌گنجد، اما از اسلوبی تازه و نو بهره برده و در هفدهمین دوره انتخاب بهترین کتاب دفاع مقدس برگزیده شده است.

(Tasnimnews.com)

همچنین شایان ذکر است که ۳۴ نوبت تجدید چاپ این اثر در طی سه سال و نیز کسب رتبه نخست جایزه ادبی جلال آل احمد در سال ۱۳۹۴ و برگزیده شدن در بخش مستندنگاری در جشنواره‌ای که به ارزیابی تمامی ژانرها در چهار بخش داستان کوتاه، نقد ادبی، رمان و مستندنگاری می‌پردازد و یکی از معتبرترین جشنواره‌های ادبی از لحاظ کیفیت و نگاه تخصصی به آثار است، ثابت می‌کند که این کتاب اثری ارزشمند است. (Defaress.ir)

شیوه‌های وصفی در خاطره‌نویسی در واقع تصویری عینی از تجربه انسانی و مجسم کردن چیزی به طور زنده و گویا برای خواننده است با همان کیفیت و اوصافی که نویسنده آن را تجربه کرده است. این نوع ادبی خاطره‌نویسی نسبت به دیگر انواع ادبی در حوزه ادبیات پایداری رشد چشمگیر و بی‌نظیری داشته است.

۱-۱- بیان مسأله

خاطره؛ یادآوری حوادث، نگارش حالات و ماجراهای گذشته است که در مکان و زمان معلوم و خاص رخ داده و خاطره‌نویس به واسطه مشاهده و استماع یا حضور از کیفیت وقوع آن اطلاع دارد و با ارائه تصویری عینی از تجربه انسانی و با مجسم نمودن وقایع به طور زنده و گویا برای خواننده، بدان‌ها روح می‌بخشد. در عبارات وصفی، تصویری از جذاب‌ترین جزئیات امور با مؤثرترین رنگ و لعاب‌ها عرضه می‌شود تا خلاقیت مخاطب فعال گردد.

حمید حسام، مؤسس بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس بود که سال‌ها به عنوان معاون ادبیات دفاع مقدس کشور، نقش اساسی در تدوین کتاب‌های ادب پایداری ایفا نمود. ایشان جوانی خود را در جبهه‌های نبرد سپری کرد؛ بدین سبب به خوبی توانسته جلوه‌هایی از دنیای درونی و احساس رزمندگان را به مخاطب عرضه نماید. از برجسته‌ترین آثار وی در این حوزه، می‌توان به کتاب «آب هرگز نمی‌میرد» اشاره نمود. توصیفات کتاب ذکر شده، ابعاد مختلف شخصیت‌ها را در هنگامه وقوع حوادث مطرح می‌نماید. وی، حالت شادمانی یا غم‌انگیزی، شومی، ترسناکی و شاعرانه شخصیت‌ها را با زیبایی و لطافت به تصویر می‌کشد و در برخی

موارد با تبیین مفهوم اصطلاحات نظامی یا اصطلاحات همدان، مخاطب را همسفر خاطرات خود می‌نماید. در این جستار برآنیم تا کارکردهای وصفی شخصیت را در کتاب «آب هرگز نمی‌میرد» از بررسی نماییم.

۱-۲- پیشینه پژوهش

درخصوص کارکردهای توصیف تا کنون کارهای ارزنده‌ای انجام شده است که به آنها اشاره می‌شود:

«بررسی توصیف و جایگاه آن در رمان‌های محمدعلی علومی» (عمرانی، ۱۳۹۵). پژوهشگر در این پایان‌نامه، انواع کارکردهای توصیف را در سه رمان: شاهنشاه در کوچه دلگشا، آذرستان و سوگ مغان محمدعلی علومی بررسی نموده است. «کارکرد توصیف در نثر فنی با تکیه بر متن کلیده‌ودمنه و جهانگشا و سندبادنامه ظهیری سمرقندی» (مدد علی‌پوری، ۱۳۹۳). این پایان‌نامه در دانشگاه تربیت معلم تهران نوشته شده است. «بررسی توصیف در خاطره‌نوشته‌های دفاع مقدس (با تکیه بر کتاب‌های دا، پایی که جا ماند و نورالدین، پسر ایران)»، (مهینیان، ۱۳۹۴) نویسنده این پایان‌نامه، انواع توصیف را در این سه خاطره‌نوشته، با مبانی علمی شاخصه‌های توصیف در داستان‌نویسی مقایسه می‌نماید.

مقالات نوشته شده در ارتباط با کارکردهای توصیف به این شرح‌اند:

۱- «کارکرد توصیف در چند داستان کوتاه فارسی» (اعلایی و شکریان، ۱۳۹۵) نویسندگان این مقاله با بررسی رویکردها و کارکردهای توصیف به نقد زیباشناختی داستان کوتاه‌های جمال‌زاده، هدایت، علوی، چوبک و آل احمد پرداخته‌اند.

۲- «بررسی توصیف و کارکردهای برجسته آن در رمان» (بصیرزاده و دیگران، ۱۳۹۱). این مقاله به بررسی توصیف و جایگاه آن در رمان می‌پردازد و مهم‌ترین کارکردهای آن را در رمان بررسی می‌نماید.

۲- «نقش و کارکرد بن‌مایه‌های توصیفی در منظومهٔ ویس و رامین» (دری، ۱۳۹۳). نگارندهٔ این مقاله با توجه به منظومهٔ عاشقانه ویس و رامین فخرالدین اسعد گرگانی، مهم‌ترین کارکردهای توصیف را تبیین می‌نماید.

۳- «کارکردهای توصیف در رمان حین ترکنا الجسر» (حسینی و میرزایی، ۱۳۹۳) نویسندگان با واکاوی توصیفات موجود در این رمان و میزان تداخل آنها با عنصر روایت، تحلیلی زیباشناسانه از یک متن روایی را ارائه نموده‌اند.

۴- «بررسی توصیف و کارکردهای آن در رمان «دروز بلغراد»» (عبیدی، ۱۳۹۶) در این پایان‌نامه نویسنده نظریه‌ها و شیوه‌های توصیفی را در رمان ذکر شده بررسی نموده‌است.

۳-۱- ضرورت و اهمیت

توصیف شخصیت و پردازش ابعاد مختلف شخصیت را در متون ادبی به ویژه در خاطره‌نگاری - کارکردها و فواید زیادی دارد از جمله: باارزش‌ترین لحظه‌های زندگانی رزمندگان ثبت می‌شود و مخاطب با شخصیت‌های آنها همذات‌پنداری می‌نماید و صحت و درستی ماجرای داستانی در ذهن خواننده تثبیت می‌گردد. همچنین توجه و دقت در آن، موجب خوانش عمیق اثر و دریافت اطلاعات روایی می‌گردد و می‌توان از پیام‌های نهفته در خاطرات بهره‌گیری نمود.

۴-۱- مفاهیم پژوهش

۴-۱-۱- تعریف خاطره و جایگاه توصیف در آن

در اصطلاح، خاطره همان چیزی است که بعد از مدتی هنوز از ذهن پاک نمی‌شود. چیزی است که به واسطهٔ داشتن برجستگی‌های خاص از یاد نمی‌رود. (پرنیان، ۱۳۸۴: ۳۴-۳۵) طبق تعریفی دیگر، خاطره برداشتی از یک حادثه است توسط کسی که یا خود شاهد حادثه بوده یا به نحوی از آن حادثه باخبر است. خاطره‌نویسی، ثبت و ضبط و انتقال قلمی حوادث و وقایعی

است که خاطره‌نویس برداشت کرده و با هدف خاصی آن را نگاشته است. (همان: ۱۶۹) به دیگر سخن، یکی از ویژگی‌های گونه‌های ادبی برخوردار از بیان و موضوع خاص است. خاطره نیز چون شیوه بیان، موضوع، لحن، زاویه دید و شخصیت ویژه دارد، گونه ادبی است؛ زیرا با بهره بردن و استفاده از آرایه‌های ادبی، ساختمان بیرونی خود را شکل می‌دهد و نگاهی هم به درون‌مایه‌ها و باورهای ایمانی، اخلاقی، ارزش‌های تعلیمی و حکمی دارد.

یکی از مهم‌ترین ابزارهای تأثیرگذاری خاطره‌نویس بر مخاطب، توصیف است و شیوه‌های وصفی در خاطره‌نویسی، در واقع تصویری عینی از تجربه انسانی و مجسم کردن چیزی به طور زنده و گویا برای خواننده است با همان کیفیت و اوصافی که نویسنده آن را تجربه کرده است و به یقین می‌توان گفت توصیف جوهره اصلی خاطره‌نویس است که به آن روح می‌بخشد. (کمری، ۱۳۸۱: ۱۶-۱۷)

۱-۴-۲- توصیف و شخصیت

در واقع هنگامی که نویسنده جهان متحرک داستانش را متوقف می‌کند و به شرح آن چه می‌بیند می‌پردازد، این نوع روایت همان توصیف است.

ریشه واژه توصیف، کلمه یونانی «Describere» است که به معنای «طرح و کپی و رونوشت» آمده است. (میرصادقی، ۱۳۸۷: ۲۸۳) والاس مارتین^۱ می‌گوید: بحث‌های سنتی درباره توصیف بر اهمیت آن تأکید دارند؛ زیرا زمان و مکان باورپذیری را برای رویداد رقم می‌زند و به نویسنده این امکان را می‌دهد که حال و هوا را مشخص سازد و اشیا را از اهمیت درون‌مایه‌ای یا نمادین آکنده سازد. (مارتین، ۱۳۹۱: ۸۹) توصیف، کلیدی است برای رمزگشایی از نظرگاه نویسنده؛ زیرا تأثیری را که مفاهیم و اشیا جهان واقعی بر ذهن و حواس او می‌گذارند به شیوه‌ای عینی و ملموس و در شکلی ترسیمی و تصویری ارائه می‌کند.

^۱Wallace Martin

(میرصادقی، ۱۳۷۷: ۷۲-۷۳) مهم‌ترین عنصر توصیفی که در داستان مورد اشاره قرار می‌گیرد، شخصیت است.

شخصیت عبارت است از مجموعه‌ی غرایز و تمایلات و صفات و عادات فردی، یعنی مجموعه‌ی کیفیات مادی و معنوی و اخلاقی که فرایند عمل مشترک طبیعت اساسی و اختصاصات موروثی و طبیعت اکتسابی است، و در کردار و رفتار و گفتار و افکار فرد جلوه می‌کنند و وی را از دیگر افراد متمایز می‌سازند. (یونسی، ۱۳۸۸: ۲۸۹)

میرصادقی از گونه‌های شخصیتی زیر یاد می‌کند: شخصیت‌های فردی یا پرسناژ، شخصیت‌های قالبی، شخصیت‌های قراردادی، شخصیت‌های کلی، شخصیت‌های نوعی، شخصیت‌های تمثیلی، شخصیت‌های نمادین، شخصیت‌های همه‌جانبه. در اینجا به بررسی دو نوع از شخصیت‌ها می‌پردازیم که در خاطرات حسام نمود هنری دارند:

الف - شخصیت‌های فردی یا پرسناژ؛ این نوع شخصیت در تقابل با انواع شخصیت‌ها می‌آید و خصوصیت روانی و عاطفی او، مخصوص به خود شخصیتش است. (میرصادقی، ۱۳۹۴: ۱۳۶)

ب - شخصیت‌های کلی؛ شخصیتی است که مظهري کلی از خصلت‌ها و صفات عامی چون شجاعت، جوانمردی، نیکی، زیبایی و ... یا پلیدی، دیو صفتی و شرارت و نظایر آن‌هاست. (همان: ۱۴۲)

شخصیت دربردارنده‌ی پیچیدگی‌ها و ویژگی‌هایی است که یک فرد را از بقیه‌ی افراد دیگر متمایز می‌سازد و توانایی‌های رفتاری افراد خاص را مورد پذیرش قرار می‌دهد که مافوق کلیه‌ی گرایش‌ها و کنش‌های آنهاست. شخصیت در داستان، ویژگی‌هایی مانند ویژگی جسمانی، اخلاقی (ذاتی - انگیزشی)، فکری - اندیشه‌ای و قطعی دارد؛ چنانکه نویسنده برای شخصیت‌پردازی، کیفیت‌های فیزیکی خاص مثل سن، اندازه، چهره، وزن، رنگ و قیافه را مورد استفاده قرار دهد، از ویژگی‌های بدن و چهره، ویژگی‌های فیزیکی یا جسمانی بهره برده است. (اسمایلی، ۱۳۹۲: ۱۴۲) برای بیان ویژگی‌های ذاتی که زیر مجموعه صفات اخلاقی

هستند؛ باید به خلق و خوی اصلی یامهم و ثابت اشخاص دقت شود. اکثر شخصیت‌ها دارای یک حالت برتر هستند (همان: ۱۴۳) در بخش دیگری از صفات اخلاقی که به ویژگی‌های انگیزشی مرسوم و متعارف هستند؛ یک شخصیت چیزی را می‌خواهد و در مورد آن خواسته احساس پیدا می‌کند؛ لذا شخصیت به سمت خواسته‌هایش تمایل می‌یابد و در سطح احساس، شخصیت‌ها بلافاصله از اهداف روشن آگاه می‌شوند و انتخاب می‌کنند. خواسته‌ها و انگیزه‌ها معمولاً دربردارنده شخصیت در بطن کنش هستند. (همان: ۱۴۳) به عبارتی دیگر حالات عاطفی زیر مجموعه ویژگی‌های ذاتی - انگیزشی می‌باشند که شامل دو دسته حالات هستند، حالات مثبت (اخلاق پسندیده) و حالات منفی (اخلاق ناپسند). ویژگی‌های فکری و اندیشه‌ای اشاره به وجوه کمی و کیفی فکر یا اندیشه‌های شخصیت دارد. چهار نوع از این ویژگی‌ها می‌تواند به طور نسبی زندگی، کنش، احساس و تمایل یک شخصیت را نشان دهد. ویژگی‌های فکری باید با اندیشه یک شخصیت سروکار داشته باشند. (همان: ۱۴۶) در ویژگی‌های قطعی قهرمان، توجه نویسنده معطوف به اهداف و آرزوهای شخصیت محوری است از نظر وصول یا عدم وصول بدان‌ها، تصمیم‌گیری شخصیت را نشان می‌دهند. همه بخش‌های اصلی به مثابه عناصر همراه هستند و هر تصمیمی نقطه اوج به شمار می‌رود. (همان: ۱۴۷)

۲- بررسی و تحلیل توصیف شخصیت و کارکردهای آن

موارد وصفی شخصیت، در کتاب آب هرگز نمی‌میرد، شامل ۲۱۴ جمله و عبارت وصفی است، از این تعداد ۵۸ مورد دارای کارکرد واحد توصیفی هستند و ۱۵۶ مورد دارای کارکرد چندگانه هستند؛ بدین گونه که معمولاً در یک مورد توصیفی، ۲-۳ کارکرد وصفی مشاهده می‌شود.

۲-۱- کارکردهای توصیف شخصیت

هدف از توصیف همیشه بیان واقعیت پدیده موجود نمی‌باشد. خسرو فرشیدورد می‌گوید توصیف برشمردن و مجسم نمودن محیط بیرونی به شکل پویاست به گونه‌ای که احساس نویسنده یا گوینده را در مخاطب ایجاد نماید. (ر.ک. فرشیدورد، ۱۳۸۲: ۶۵۰) لیکن در روایت مدرن، توصیف برای پیشبرد چیزها، افراد و موصوف‌ها در درون روایت است. (ر.ک. الکردی، ۲۰۰۶: ۱۸۹ به نقل از عییدی، ۱۳۹۶: ۲۴) ژرار ژنت، کارکرد توضیحی یا تفسیری توصیف را به دوران مدرن مربوط می‌نماید که خواننده را در تصویرسازی‌های اشخاص، اماکن، و حوادث یاری می‌رساند و او را به یک‌سری مفاهیم و معانی آگاه می‌سازد. (همان: ۲۶) در این راستا والاس مارتین، توصیف را برابر و هم ارز با روایت می‌داند همچنین از منظر فیلیپ هامون، توصیف دارای کارکردهای ادبی سخنورانه، زیباشناسانه، سمبلیک و تفسیری است (همان) شیوه‌های گوناگون برای بیان اهداف توصیف یا به اصطلاح کارکردهای توصیف، دسته‌بندی واحدی ندارند؛ اما اصلی‌ترین تفکیک مشترک میان کارکردهای توصیف به شکل زیر است.

۲-۱-۱- کارکرد عاطفی

در این گونه توصیف، نویسنده با بیان‌های متفاوت درصدد انتقال اطلاعات و حالات مربوط به شخصیت داستان در طی زمان و تحولات روان‌شناختی او در مکان خاصی است که می‌تواند جنبه مثبت یا منفی داشته باشند. (ن.ک: بصیرزاده و دیگران، ۱۳۹۱: ۹۱) در مجموع در این مبحث ۱۶۵ مورد کارکرد وجود دارد که از این تعداد ۸۴ مورد، کارکرد عاطفی مثبت دارند به بیانی دیگر، هر یک از آنها بار معنایی متمایزی دارد و بنا به پیشینه کاربردشان در زبان فارسی، به وضوح معنایی مثبت دارند و برای امور مطلوب به کار می‌روند. تحت تأثیر همین کاربردهای مثبت واژه‌های وصفی، رفته‌رفته جلوه و نمود هر چیز خوب و خواستنی را با آنها بیان کرده‌اند. عکس این مطلب به کاربرد صفات با بار معنایی منفی مربوط می‌شود. از کارکردهای عاطفی مثبت، به مضامین زیر می‌توان اشاره نمود:

حس معنوی و روحیه بالا داشتن (حسام، ۱۳۹۶: ۳۴۶، ۳۸۵، ۴۸۸، ۵۵۰، ۵۵۰، ۳۳۲، ۴۱۲، ۶۳۰، ۱۰۲، ۶۹۷، ۳۰۵، ۵۶۰، ۴۷۸، ۳۹۷، ۴۱۶، ۵۶۴-۵۶۳) امید (همان: ۶۷۶، ۷۱۸) مشتاق شهادت (همان: ۴۸۱، ۱۸۴، ۳۸۴، ۵۵۳، ۲۰۷، ۳۱۳، ۴۰۵، ۴۸۲، ۱۴۴، ۳۸۴) شجاعت و جسارت (همان: ۱۴۶، ۸۷-۸۸، ۴۰۲، ۱۰۴، ۲۰۳، ۱۹۰، ۴۲۳، ۳۳۰) فروتنی و تواضع (همان: ۱۸۵، ۵۵۵، ۵۶۰، ۳۲۲) مورد اعتماد بودن (همان: ۲۱) و ...

مواردی که کارکرد عاطفی منفی دارند

وصف خستگی، تشنگی، ناتوانی (همان: ۳۰۲، ۱۳۳، ۴۱۱)؛ حسرت (همان: ۳۱۸-۳۱۷) نگرانی (همان: ۲۴۹، ۸۷، ۴۱۵، ۷۱۷، ۱۸۷) دعوا و کتک کاری زمان کودکی (همان: ۶۲، ۴۷) و ...

۲-۱-۲- کارکرد تصویری

در این نوع کارکرد، نویسنده یا راوی قصد شناساندن حقایق عینی را دارد؛ به گونه‌ای که با به کارگیری سازمان‌دهنده‌های مکانی و زمانی مختص به بخش‌های روایی در متن توصیفی، تصویری عینی و ملموس از موصوف می‌دهد. (ن.ک: بصیرزاده و دیگران، ۱۳۹۱: ۹۳) در این مبحث ۵۳ مورد کارکرد وجود دارد که تابلوهایی را در ذهن مجسم می‌کند که چنین تصاویری را شامل می‌شود:

وصف رزمندگان در موقعیت سخت محیطی (حسام، ۱۳۹۶: ۲۴۷، ۵۰۵) وصف روستاییان در ماه محرم (همان: ۳۴، ۳۵) توصیف استقبال مردم نهاوند از رزمندگان (همان: ۶۴۴، ۷۲۲، ۷۲۲) وصف دستگیری اشتباهی رزمنده ایرانی (همان: ۱۹۴)

۲-۱-۳- کارکرد نشانه‌شناختی

هدف از تعامل و گفت‌وگوی وصفی شخصیت‌ها، اطلاع‌رسانی است برای کسی که درباره آن چیزی نمی‌داند (ن.ک: بصیرزاده و دیگران، ۱۳۹۱: ۹۶) در این قسمت ۱۸ مورد کارکرد داریم که نویسنده با بیان ویژگی‌های اخلاقی و جسمی شخصیت‌ها، به معرفی آنها پرداخته است و این باعث می‌شود مخاطب آنها را بهتر بشناسد؛ اشخاص که با ذکر صفات ظاهری و اخلاقی-ذاتی به خواننده معرفی می‌شوند غالباً فرماندهان نظامی هستند یا شخصیت منحصر به فردی که نویسنده طالب توجه ویژه مخاطب به خصلت‌های وی می‌باشد؛ این افراد عبارتند از: شیر محمد افغانی (حسام، ۱۳۹۶: ۱۰۴) علی علیمرادپور (همان: ۳۸۵) حاج محسن امیدی (همان: ۴۹۳) محمد حسین محبوب (همان: ۵۶۰) بهرام مبارکی (همان: ۶۹۷) علی موحد دانش (همان: ۱۳۶) محمود شیراوند (همان: ۴۸۰) عباس مالمیر (همان: ۵۶۴-۵۶۳) رجب علی داوودی (همان: ۱۴۴ و ۴۱۶) منوچهر افسحی (همان: ۱۴۴) پرستار آلمانی؛ «آلی» (همان: ۶۴۲-۶۴۱) حاج محمود شهبازی. (همان: ۹۲) سروان ترابی (همان: ۴۷) «دا» (همان: ۲۵) سلگی (همان: ۳۹) عیال (همان: ۴۳۸) علی چیت‌سازیان (همان: ۹۲-۹۱، ۳۹۷)

۲-۱-۴- کارکرد واقع‌نمایی

در این نوع از توصیف، حالات ذهنی و عواطف درونی رزمندگان، در تجسم بخشیدن به واقعیت دخالت دارد؛ اما در کارکرد تصویری، توصیفات با مدد از حواس پنجگانه، به شکل یک تابلوی عینی از حقیقت واقع نمود می‌یابد. بارت^۱ کارکرد توصیف را «بیان حقیقت واقع» می‌داند؛ کارکردی که همه انواع توصیف را در بر می‌گیرد. توصیف بیان حقیقت از نظرگاه راوی است؛ نه نسخه‌برداری کامل از حقیقت واقع. در این حالت، تواناترین داستان‌پردازان کسانی هستند که بهتر بتوانند واقع‌نمایی کنند. (بارت به نقل از درّی، ۱۳۹۳: ۲۵) در این مبحث ۳۷ مورد کارکرد وجود دارد که شامل خاطرات تخیلات و برداشت‌های شخصیت‌ها هستند به

^۱RolanBart

عنوان مثال؛ سلگی در هنگام مجروح شدن، احساس می‌کند که کسی با پنجه دست، گلویش را فشار می‌دهد، او در این وضعیت حال کسی را دارد که به سختی جان می‌دهد و زمانی که می‌خواهد پلکش را ببندد انگار می‌خواهد کوهی را جابه‌جا کند. (حسام، ۱۳۹۶: ۴۳۳-۴۳۴) بعد از تزریق آمپول مرفین، سلگی می‌گوید که فکر می‌کرد پاهایش درازتر شده‌اند. (همان: ۶۲۲) سلگی که طی ماجرای با عصبانیت و خشم پدر روبه‌رو می‌شود، حس می‌کند که در روز قیامت مورد بازخواست قرار گرفته است. (همان: ۵۵)

۲-۱-۵- کارکرد توضیحی

منظور توصیفاتی است که راوی با غرض و جهت‌دهی‌های خاص آن را به صورت توضیحی ظاهراً اضافی در متن می‌آورد که از حد طبیعی آگاهی‌بخشی فراتر می‌رود. توصیفی که باعث می‌شود درباره خصوصیات و ویژگی‌هایی از شخصیت‌های داستان توضیح داده شود. (ن.ک: درّی، ۱۳۹۳: ۲۵) در این قسمت ۶۲ مورد کارکرد وجود دارد. در توصیفات این بخش، مضمون و مطلب تعریض‌آمیزی در معنای ثانوی و ضمنی کلام مشاهده می‌شود. درچنین تصویرسازی وصفی، همواره دو کارکرد وصفی به طور همزمان مشاهده می‌شود. غالباً کارکرد عاطفی یا کارکرد تصویری با کارکرد توضیحی همراه هستند:

- اشاره به صبر و تحمل بچه‌ها در وضعیت سخت (حسام، ۱۳۹۶: ۱۳۳) توکل به خدا و دست از تلاش برنداشتن علی‌رغم امکانات کم (همان: ۱۸۷، ۴۲۴) رزمندگان با وجود آسیب‌دیدگی، احساس مسؤلیت کرده‌اند و خود را به عملیات رسانده‌اند. (همان: ۵۲۹)

۲-۱-۶- کارکرد مقدمه‌ساز

بن‌مایه‌های توصیفی زمینه‌ساز یا مقدمه‌ساز بن‌مایه‌هایی هستند که موقعیت اولیه داستان را به تصویر می‌کشند و شرایط را برای ایجاد گره در داستان و حضور یک بن‌مایه کنشی - روایی

فراهم می‌آورند البته این توصیف‌های مقدمه‌ساز در داستان‌نویسی امروز گاه می‌توانند در میانه داستان نیز فرصت ظهور پیدا کنند. (درّی، ۱۳۹۳: ۲۵) در این قسمت ۱۱ مورد کارکرد وجود دارد که پیش‌زمینه‌ای هستند برای وقوع حوادثی نظیر: فرار سربازان تازه وارد، بیان خبر شهادت افراد، تلفات زیاد در عملیات، اضافه خدمت، مقایسه طبقات اجتماعی، شهادت، تشکیل گروه ویژه، تحمل سختی‌ها در جنگ، شروع عملیات» این موارد در صفحات [۸۶-۸۷، ۱۹۷، ۵۶۰، ۴۷، ۲۱، ۳۸۵، ۴۱۵، ۴۸۲، ۳۰۴، ۲۳، ۵۳۲] آمده‌اند.

۲-۱-۷- کارکرد تعلیقی

«در این روش، توصیف نقش چارچوب‌سازی داستان را بر عهده می‌گیرد. در این موقعیت شخصیت‌های داستان، نمایی واقعی می‌یابند و صحت و درستی ماجرای داستانی در ذهن خواننده تثبیت می‌گردد.» (بصیرزاده و دیگران، ۱۳۹۱: ۹۵) داستان‌پرداز با استفاده از توصیف، کیفیتی را در حوادث داستان پدید می‌آورد که انگیزه و اشتیاق خواننده را نسبت به ادامه ماجرا و سرنوشت قهرمانان داستان افزایش می‌دهد. (درّی، ۱۳۹۳: ۲۵) در این مبحث ۷ مورد کارکرد وجود دارد:

نویسنده با توضیح جشن حنابندان، مخاطب را مشتاق می‌نماید تا ادامه داستان را مطالعه کند. (حسام، ۱۳۹۶: ۳۸۴) نویسنده با توضیح جزئیات حمله عراقی‌ها، برای مدتی مخاطب را منتظر می‌گذارد (همان: ۴۰۱) جریان اشتباهی گرفتن نیروی مخابراتی به جای عراقی، ذهن مخاطب را درگیر مطلبی دیگر در دل داستان می‌کند (همان: ۱۹۴) عکس‌العمل بسیجی را بیان می‌کند که او را در آب انداخته‌اند تا شنا یاد بگیرد. (همان: ۳۴۹) نویسنده از کاکل گذاری دوران کودکی‌اش می‌گوید و اصطلاح له‌کر را توضیح می‌دهد (همان: ۲۴)

۲-۱-۸- کارکرد آموزشی

در این کارکرد، «شاهد مجموعه‌ای از لغات نظری، فنی و تخصصی و به طور کلی دایره-المعارف‌گونه در زمینه‌های گوناگون علمی هستیم که وارد توصیفات ادبی می‌شوند. این مجموعه لغات، زمینه‌ساز ایجاد و تحقق توصیف می‌شوند و شکلی تفکیک‌ناپذیر و پیوندی ناگسستگی با توصیف می‌یابند.» (بصیرزاده و دیگران: ۹۴) در این قسمت ۷ مورد کارکرد وجود دارد برای مثال:

- شهرداری منصبی بود که بیشتر اوقات با چاشنی شوخی و طنز همراه می‌شد و البته این شوخی‌ها هیچ‌گاه رنگ تمسخر و گناه نمی‌گرفت. شهردارها به غیر از انداختن سفره، تقسیم غذا، شستن ظرف‌ها، نظافت چادرها، کارهای خارج از معمول را مثل شستن لباس‌های دیگران، واکس زدن پوتین‌ها انجام می‌دادند که این قسم اخیر، بیشتر دور از چشم دیگران و دزدکی اتفاق می‌افتاد. (حسام، ۱۳۹۶: ۳۴۶)

- ذکر واژه‌های عرفانی: خوف، رجاء، تمسک، استمداد (همان: ۱۸۴) جشن حنابندان (همان: ۳۸۴) دایچه به زبان لری، سرمایی است که به مغز استخوان نفوذ کند (همان: ۳۴۹) ذکر اصطلاحات نظامی: مهمات، موشک‌انداز آرپی‌جی، ماشه، تیر قناسه (همان: ۴۲۱-۴۲۲) ذکر اصطلاح «ذمه» (همان: ۳۹)

۲-۱-۹- کارکرد آرایه‌ای

گاه توصیف‌گر هدف و دغدغه‌ای جز آفرینش زیبایی ندارد و برای محقق شدن این امر به صنایع ادبی چون کنایه، استعاره، تشبیه و ... روی می‌آورد. (بصیرزاده و دیگران، ۱۳۹۱: ۹۸) پل داریسی بولز^۱ می‌گوید: در توصیف کردن «وقتی حس بینایی شما می‌خواهد خواننده چیزی را ببیند، تشبیه و استعاره چابک‌ترین دوست‌های شما هستند» (۱۳۹۱: ۱۷۹) در این مبحث ۴۵ مورد کارکرد وجود دارد؛ برای مثال:

^۱Paul Darcy Boles

تشبیهات: نویسنده در صفحه ۶۷۶ می‌گوید: پیام امام مثل آب، گدازه‌های درون بچه‌ها را فرو می‌نشاند و خاموش می‌کند. در صفحه ۴۱۱: بچه‌ها را مثل برگ درخت می‌داند که هر لحظه یکی روی زمین می‌افتد و شهید می‌شود. در صفحه ۴۲۹: پرتاب موشک آرپی‌جی به سمت عراقی‌ها را مثل چوبی می‌داند که داخل لانه زنبور کرده و همه را بیرون ریخته باشند. صفحه ۴۳۶: سلگی بغض را مثل لخته خونی می‌داند که راه گلویش را بسته است. در صفحه ۴۶۹: غربت جنگ را مثل بختک می‌داند که روی تنش آوار شده است. در صفحه ۶۳-۶۲: سلگی فرد ضد انقلاب را مثل یک گلوله توپ تند و سریع می‌بیند که به سمت او می‌آید.

- در صفحه ۴۰۲: غول آهنی، استعاره از بلدوزر است. در صفحه ۱۷۷: عبارت؛ سینه‌ام روی خاک بالا و پایین می‌شد، استعاره از پرنده‌ای است که سرش از تنش جدا شده باشد. در صفحه ۵۷۱: مبالغه در بیان این که لباس‌های سعید اسلامیان از شدت عرق و گرد و خاکی که رویش نشسته بود، راق و خشک شده بود. که اگر با میخ روی آن می‌کوبیدی، لباسش سوراخ نمی‌شد. آرایه مشاکله: سن شبیه جسم کوچک بودن (حسام، ۱۳۹۶: ۱۴۴)- رسیدن نیروهای تازه‌نفس مثل رسیدن آب به ریشه‌های تشنه گیاه بود و این فرصت را به نیروهای درگیر و خسته در جلو را می‌داد که به عقب بیایند و با گردان‌های جدید تعویض شوند. (همان: ۷۱۸) دانه‌های اشک حاج محسن استعاره از مروارید (همان: ۱۰۲) - تشخیص: با پای مصنوعی، رفیق شدن. (همان: ۶۵۲) دل سلگی، پرنده‌ای است که تا روستا به پرواز درآمده (همان: ۶۳۰) سلگی چشمانش را شخصی می‌داند که بهانه‌گریه دارد و همچنین بغضش را که دارد خفه‌اش می‌کند (۷۲۲) نشاندن بازو در خون. (همان: ۱۹۶)

اغراق و مبالغه: کوه گوسفند. (همان: ۳۳۰)

- ضرب‌المثل: شاخ شکستن؛ گوشمالی سخت دادن به کسی. (مراقبی و جهانی نوق، ۱۳۹۱:

«شاخ شکستن»

۲-۱-۱۰- کارکرد جداسازی

بنا به تعریف ناصر ایرانی از توصیف: «رمان‌نویس جهان‌گردان داستانش را متوقف می‌کند و به ما می‌گوید چه می‌بیند.» (ایرانی، ۱۳۸۰: ۳۵۲) کارکرد جداساز، کارکردی بازنمایانه و مرزگذار است که توصیف را از ساختار روایت کاملاً جدا می‌کند. استفاده از جداسازی در توصیف برای تأکید بیشتر توصیف در برابر روایت است (دری، ۱۳۹۳: ۲۶) سایر کارکردها به جز واقع‌نمایی و توضیحی، الزاماً نقش و کارکرد جداساز نیز دارند؛ زیرا کارکردهایی چون عاطفی، آرایه‌ای، مقدمه‌ساز و ... به نوعی در سیر روند حوادث ایجاد وقفه می‌نمایند و بین کنش‌ها فاصله می‌اندازند.

۲-۲- تحلیل ویژگی‌های شخصیت‌ها با کارکردهای توصیفی

شکل‌های متفاوتی برای ارجاع‌دهی در متون داستانی وجود دارد که در شخصیت‌پردازی مورد توجه قرار می‌گیرد؛ ساده‌ترین شیوه آن استفاده از اسم خاص یا عام است. خواننده با دانستن اسم خاص، با مرجع آن در جهان خارج ارتباط برقرار می‌کند و کاربرد اسم عام در متن ادبی دلایل متفاوتی دارد؛ از جمله بی‌هویتی، آشنازدایی، ترس یا نفرت (اخوت، ۱۳۷۱: ۱۶۲-۱۶۵) در این قسمت، کارکردهای وصفی شخصیت‌ها از منظر تبیین ویژگی‌های شخصیت، در سه بخش قرار داده شده‌اند.

الف - نیروهای ایرانی‌ها: که بسیجی‌ها، سربازان، رزمندگان، نیروها، بچه‌های گردان، پاسداران و مردم روستا را در برمی‌گیرد، دارای ۲۹ مورد توصیف شخصیت است. که برای این تعداد ۳۹ ویژگی ذکر شده است این ویژگی‌ها در چهار گروه اخلاقی، فکری، جسمانی و قطعی قرار گرفته‌اند؛ ۲۳ مورد ویژگی اخلاقی، ۱۱ مورد ویژگی فکری و انتخاب‌هایی که صورت می‌گیرد، سه مورد ویژگی جسمانی: «بلند صحبت کردن، پنهان شدن پوست بدن زیر

پوشش گل، گلوهای خشک و لب‌های ترک‌خورده»، دو مورد ویژگی قطعی داریم با مضمون: «فرار و شهادت»

ب- **نیروهای عراقی‌ها:** که منافقین، دشمن و عراقی‌ها را شامل می‌شود، دارای ۸ مورد توصیف شخصیت است که برای این تعداد ۱۲ ویژگی بیان شده است.

- چهار مورد ویژگی اخلاقی: «بی‌نظمی، ترس، حمله دیوانه‌بار و آشفتگی»
 - هفت مورد ویژگی فکری و انتخاب‌های ایشان
 - یک مورد ویژگی جسمانی: «صورت گوشتی و سیاه و غرق در عرق» ویژگی قطعی در این بخش مطرح نشده است.

۲-۲-۱- شخصیت‌های عام

الف - **شخصیت عام ایرانی:** که شامل؛ بسیجی، طلبه، جوان، درجه‌دار، راننده، مسؤول تدارکات و پیرمرد می‌شوند. دارای ۱۳ مورد توصیف شخصیت است که برای این تعداد ۲۰ ویژگی بیان شده است.

- ۱۰ مورد ویژگی اخلاقی، سه مورد ویژگی فکری و ذکر دغدغه و نگرانی‌ها، شش مورد ویژگی جسمانی نظیر: «لرزیدن و خوردن دندان‌ها به هم از شدت سرما، محاسن خونین، قد بلند، جراحت بازو، کم‌سن و سال، محاسن سفید و هیکل قوی»، یک مورد ویژگی قطعی: «شهادت»

ب- **شخصیت‌های عام عراقی:** که شامل عناوینی چون؛ فرد منافق، آدم زورگو، دیده‌بان، راننده و عراقی می‌شوند. دارای شش مورد توصیف شخصیت است. چهار مورد ویژگی اخلاقی: «ستیزه‌گر، ترسو، زورگو، گستاخ». دو مورد ویژگی فکری: «تسلیم، از پشت ضربه‌زدن «نامردی»». سه مورد ویژگی جسمانی: «قیافه گنده و هیکلی، قد و هیکل و سن و سال، جراحت سر» ویژگی قطعی برای این شخصیت‌ها بیان نشده است.

۲-۲-۲- شخصیت‌های خاص

نویسنده در ذکر صفات ظاهری رزمندگان، واقع گراست و ۲۶ مورد ویژگی جسمانی یاد نموده است. نظیر: «قد کوتاه، لهجه غلیظ، جراحت شکم، مو خرمایی و لاغراندام، سن کم، قامت رشید، صورت سفید و نورانی، جراحت دست، قیافه خشن و تنومند، شغل، وزن سنگین، جراحت سر، دست قطع شده از آرنج، پوست ضخیم و خشک، ظاهر سرماخورده و تباردار، صورت خونی و سرخ، خوش سیما، محاسن بلند، جراحت بینی، لر زبان، سر زخمی، قد بلند، مجروحیت پا». میرزامحمد سلگی، شخصیت اصلی کتاب، دارای ۶۳ مورد ویژگی اخلاقی، ۲۱ مورد ویژگی فکری و ۲۱ مورد ویژگی جسمانی است.

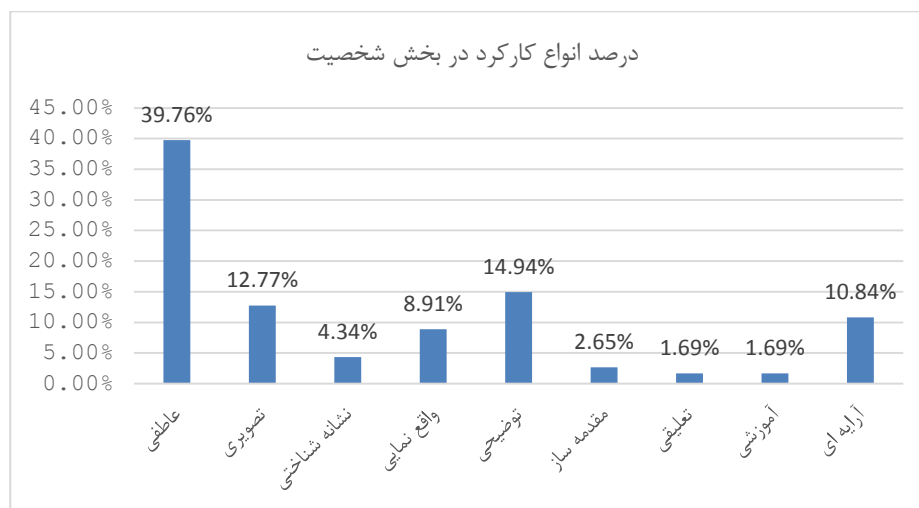
۳- نتیجه گیری

بسامد بالای کارکردهای توصیف در کتاب «آب هرگز نمی‌میرد» شاهدی بر مهارت و دقت بالای نویسنده در امر خاطره‌گویی است. نویسنده بدون آسیب‌زدن به اصل حوادث، کارکردها را در جای مناسب به کار برده است. غالباً توصیف در این اثر به شکل هنری و روایی به کار رفته است که در پیشبرد داستان و آشناسازی با فضای داستان نقش محوری دارد. توجه گسترده به صفات اخلاقی رزمندگان نشان می‌دهد این کتاب حمید حسام از نوع ادب تعلیمی است. ۷۴ مورد [۲۳/۸۷ درصد] کارکردها متعلق به کارکرد عاطفی است که ۶۲ مورد آن مربوط به عواطف منفی و ۱۲ مورد، متعلق به عواطف مثبت است. با توجه به بسامد بالای عواطف منفی می‌توان گفت حس دلتنگی، رشک به مقام شهدا، توجه به سختی‌ها و مظلومیت رزمندگان ایرانی و تحمیلی بودن جنگ از محوری‌ترین مبانی فکری نویسنده هستند. در کتاب «آب هرگز نمی‌میرد» ۳۹۰ مورد صفت مطلق با بار معنایی مثبت و ۳۶۹ مورد صفت مطلق با بار معنایی منفی وجود داشت. نویسنده صفات مثبت را در مورد لحظات معنوی و

خصوصیات اخلاقی رزمندگان ایرانی به کار برده است؛ اما صفات منفی بیشتر در مورد موقعیت‌های جنگ تحمیلی و بی‌انصافی‌های دشمن و وضعیت نابرابر جنگی است. اشاره به صفات منفی نیروهای ایرانی، بر دقت و گزینش صحیح و معنادار واژه‌های وصفی دلالت دارد که از یک آسیب‌شناسی آگاهانه حکایت می‌نماید. برای توصیف فرماندهان از کارکرد نشانه‌شناسی استفاده شده است تا خواننده با ذکر ویژگی اخلاقی، فکری و ظاهری به معرفت‌شناسی راهبردی دست یابد. برای مجسم نمودن تجربیات و خاطرات اشخاص، کارکردهای تصویری و آرایه‌ای نقش مهمی ایفا نموده‌اند.

پیوست

۱- جدول درصد بسامد کارکردهای توصیفی شخصیت در کتاب «آب هرگز نمی‌میرد»

۲- از سایر کارکردهای عاطفی مثبت، به مضامین زیر می‌توان اشاره نمود:

مسئولیت پذیری (همان: ۲۵۴، ۴۰۹، ۲۰۵، ۷۱۳، ۵۲۹، ۹۱-۹۲) صبوری و مقاومت (همان: ۳۲۳، ۵۵۱، ۲۰۰) مهارت در سخنرانی (همان: ۳۵۳، ۱۳۶)

خطرپذیری حاج محسن امیدی (همان: ۴۸۰)؛ مهربانی (همان: ۶۴۲-۶۴۴، ۶۴۴) منضبط بودن فرمانده گروهان سروان ترابی (همان: ۴۷)؛ شوخ طبع و خنده‌رو (همان: ۲۴۴، ۵۳۴، ۵۷۱)

(با اخلاص (همان: ۶۳۱، ۴۹۲، ۶۱۱)؛ عشق به خانواده (همان: ۴۸، ۴۳۸، ۱۳۵)؛ تمایل به ایثار (همان: ۲۴۶-۲۴۷)؛ حس خوب لذت (همان: ۳۲۸، ۳۴۲، ۶۵۲، ۶۹۱، ۷۰۵، ۷۲۰، ۷۰۴-۷۰۵)؛ تقوا (همان: ۴۳۳، ۵۶۹، ۲۵، ۴۹۳)؛ مهارت و توانایی در توجیه کردن (همان: ۶۴۲-۶۴۳)؛ شیطنت و شادی (همان: ۳۴۶، ۲۰۹)؛ ارادت مردم نسبت به رزمندگان (همان: ۷۲۲، ۱۳۸، ۶۴۴)

موارد دیگر وصفی که کارکرد عاطفی منفی دارند، بدین شرحند:

دشواری و سختی (همان: ۲۴۸، ۲۳، ۵۰۵، ۲۵۷)؛ غم و اندوه (همان: ۶۷۵، ۳۴، ۳۵، ۴۲۶، ۲۰۱، ۶۴۷، ۳۱۵، ۳۱۵، ۴۸۳، ۵۷۶، ۳۹۵)؛ درد و رنج (همان: ۲۷۰، ۴۷۱، ۴۲۴، ۹۸، ۱۹۸-۱۹۹، ۲۰۴، ۲۰۴، ۲۰۶-۲۰۷، ۴۳۳-۴۳۴، ۴۳۶، ۱۹۹، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۲۲، ۷۲۲، ۴۳۳، ۴۳۳، ۴۳۴، ۵۶۲، ۶۲۰، ۴۳۶، ۱۷۶، ۳۹، ۴۳۷، ۵۶۳، ۴۰، ۹۸، ۱۹۶، ۴۶۹، ۶۲۶، ۲۰۹) ترس و دلهره (همان: ۱۹۱، ۱۷۷، ۱۹۳، ۱۷۶، ۱۹۴، ۳۴۹)؛ گستاخی (همان: ۶۴۱، ۳۱-۳۲)؛ ناامیدی (همان: ۳۰۷)؛ خشم (همان: ۵۴، ۶۳۵، ۶۸۰)؛ اضطراب (همان: ۶۷۹، ۵۵۶، ۵۵۶، ۱۲۱، ۵۳۴)؛ نفرت (همان: ۳۲)؛ حیرت و تعجب (همان: ۱۳۴، ۵۱-۱۳۳، ۴۲۹)؛ خجالت (همان: ۵۵)؛ تردید و دودلی (همان: ۵۳۱)؛ آشفتگی و بی‌نظمی منافقین (همان: ۷۰۱).

۳- مثال‌های بیشتر برای کارکرد تصویری

درگیری با عراقی‌ها (همان: ۴۲۵، ۴۰۷-۴۰۸، ۴۱۶، ۸۷-۱۱۳، ۸۸، ۴۷، ۶۲، ۴۲۸-۴۲۹، ۶۳-۶۲)؛ تنبیه بسیجی (همان: ۲۵۷)؛ صحنه قربانی کردن گوسفندان طی مراسم حج و حال و هوای حاجیان (همان: ۳۳۰)؛ صحنه قبل از عملیات، (همان: ۳۱۵، ۳۱۳، ۵۵۳)؛ حالات شهدا (همان: ۵۷۳، ۴۰۵، ۲۰۰، ۳۹۷، ۴۱۲، ۴۱۵، ۵۳۴)؛ ظاهر سعید اسلامیان (همان: ۵۷۱، ۶۸۴، ۵۵۰، ۵۶۳-۵۶۴)؛ حال بد و غم به دلیل از دست دادن بچه‌ها (همان: ۴۸۳، ۶۷۵)؛ تصویر سلگی در حال استراحت (همان: ۱۹۹)؛ مجروح شدن

رزمندگان (همان: ۱۹۶، ۱۹۷، ۲۷۱، ۴۳۳، ۳۰۰، ۷۱۹، ۴۲، ۹۸، ۲۰۵، ۴۳۸، ۹۷-۹۸، ۵۶۲، ۴۲۶)، انتقال
پیکر شهید به عقب (همان: ۱۱۱)، شیطنت بچه‌ها (همان: ۲۰۹، ۵۵۸، ۳۴۹)

۴- مثال‌های بیشتر برای کارکرد واقع‌نمایی

سفر حج (همان: ۵۵۳)، خاطرات شهادت احمد مولوی (همان: ۲۰۷)، احساس اسارت سلگی در شهر
آخن (همان: ۶۲۶)، خاطره حسن ابروزن (همان: ۵۵۰)، خاطره حاج حسین کیانی (همان: ۵۵۵)، خاطره
حاج حسن تاجوک (همان: ۶۴۷)، خاطره فرمانده‌اش محسن امیدی (همان: ۶۹۷)، یاد دو بسیجی به
نام‌های فرزند سلیمانی و علی شیرسوری (همان: ۳۰۵)، خاطره حسن ترک (همان: ۳۹۷)، مضطرب و
نگران است انگار بچه‌هایش گم شده‌اند. (همان: ۱۲۱)، احساسات در زمان مجروح شدن (همان: ۲۰۴،
۲۰۷، ۶۱۷-۲۰۶، ۶۳۰)، خاطره عملیات (همان: ۴۸۳، ۳۱۵، ۶۹۱)

۵- مثال‌های بیشتر برای کارکرد توضیحی

وصف شخصیت پاسداران و نحوه عملکرد خالصانه آن‌ها (همان: ۸۷-۸۸)، بیان عقاید مردم و صفای
مردم؛ اینکه هیچ چیزی را برای کمک به جبهه دریغ نمی‌کردند. (همان: ۱۳۸، ۷۲۲، ۷۲۲)، زمین و
زمان باعث شکست منافقین شده است. (همان: ۷۰۱)، ماهر نبودن راننده (همان: ۲۷۰)، نویسنده با بیان
مطلب سیگار کشیدن شیرمحمد افغانی که به حس و حال جبهه نمی‌خورد در واقع به عقاید رزمندگان و
احترام نسبت به کرامت انسانی اشاره دارد. (همان: ۱۰۵)، دوراندیشی و مصلحت‌سنجی محسن امیدی
(همان: ۴۹۲)، اشاره به خونسردی و معنویت بالای حاج محسن (همان: ۴۸۸)

فهرست منابع

اخوت، احمد. (۱۳۷۱). **دستور زبان داستان**. اصفهان: فردا.

- اسماعیلی، سام. (۱۳۹۲). **نمایشنامه‌نویسی: ساختار کنش**. ترجمه صادق رشیدی و پرستو جعفری. تهران: انتشارات افراز.
- اعلایی، مینا و شکریان، محمدجواد. (۱۳۹۵). «کارکرد توصیف در چند داستان کوتاه فارسی». پژوهش زبان و ادبیات فارسی. ش ۴۲. صص ۸۷-۱۱۸
- ایرانی، ناصر. (۱۳۸۰). **هنر رمان**. تهران: انتشارات آبانگاه.
- بصیرزاده، الهام؛ تشکر، منوچهر؛ قویمی، مهوش. (۱۳۹۱). «بررسی توصیف و کارکردهای برجسته آن در رمان». مجله ادب پژوهی. شماره ۱۹. صص ۱۰۳-۷۷.
- پرنیان، معزز. (۱۳۸۴). **یادنگاران «گفت و شنود با خاطره‌نویسان دفاع مقدس»**. تهران: انتشارات صریر.
- حسام، حمید. (۱۳۹۶). **آب هرگز نمی‌میرد**. چاپ بیست و نهم. تهران: انتشارات صریر.
- حسن‌زاده میرعلی، عبدالله و محمدپور، محمدامین. (۱۳۹۲). «**خاطره‌نویسی در ادبیات فارسی**». پژوهش‌های نقد ادبی و سبک‌شناسی. ش ۳. صص ۶۵-۸۸.
- دری، زهرا. (۱۳۹۳). «**نقش و کارکرد بن‌مایه‌های توصیفی در منظومه ویس و رامین**». کهن‌نامه ادب پارسی. شماره ۲. صص ۱۹-۴۴.
- عبیدی، کژال. (۱۳۹۶). «**بررسی توصیف و کارکردهای آن در رمان «دروز بلغراد»**» به راهنمایی سودابه مظفری، کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عربی دانشگاه خوارزمی.
- فرشیدورد، خسرو. (۱۳۸۲). **دستور مفصل امروز**. تهران: سخن
- کمری، علیرضا. (۱۳۸۱). **یادمانا**. تهران: انتشارات سوره مهر.
- مارتین، والاس. (۱۳۹۱). **نظریه‌های روایت**، ترجمه محمد شهباز. تهران: انتشارات هرمس.
- مستور، مصطفی. (۱۳۸۶). **مبانی داستان کوتاه**. تهران: انتشارات مرکز.
- مهدی‌زاده فرد، بهروز. (۱۳۹۴). «**روایت توصیفی**» و «**توصیف روایی**» در ادبیات داستانی». نامه نقد/ مجموعه مقالات سومین همایش ملی نظریه و نقد ادبی در ایران. صص ۲۶۹-۲۸۴.
- میرصادقی، جمال و میرصادقی، میمنت. (۱۳۷۷). **واژه‌نامه هنر داستان‌نویسی**. تهران: انتشارات مهناز.

میرصادقی، جمال. (۱۳۸۷). **راهنمای داستان‌نویسی**. تهران: انتشارات سخن.

میرصادقی، جمال. (۱۳۹۴). **عناصر داستان**. تهران: انتشارات سخن.

یونسی، ابراهیم. (۱۳۸۸). **هنر داستان‌نویسی**. تهران: انتشارات نگاه.

منابع الکترونیک:

<https://www.Defaress.ir/fa/news>

<https://www.Tasnimnews.com>

